

5. Лосидкая Л. Применение конвенций "О взаимной правовой помощи по уголовным делам" и "О выдаче" // Российская юстиция. -2000. -№ 12. -С.8-10.

6. Кочетов Э.Г. Геоэкономика. -М.: Знание, 1999 - 246 с.

7. Поленина С.В. Взаимодействие международной и

внутригосударственных правовых систем // Правовая система социализма: В 2-х кн. -Кн.2. Функционирование и развитие. -М.: Политиздат, 1987. -415 с.

Надійшла до редколегії 24.10.2003

ГРОХОЛЬСКИЙ В.Л. НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ И ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В БОРЬБЕ С ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ
Рассматриваются нормативно-правовые и организационные основы международного сотрудничества в борьбе с организованной преступностью.

***

GROHOL'SKY V.L. NORMATIVE, LEGAL AND ORGANIZATIONAL MAINTENANCE OF THE INTERNATIONAL COOPERATION IN STRUGGLE AGAINST THE ORGANIZED CRIME

Normative, legal and organizational bases of the international cooperation in struggle against the organized crime are considered.

Г.В. ДЖАГУПОВ

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343.346.5

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСІБ, ЩО КЕРУЮТЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ: ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ

Розглянута сутність та порядок застосування деяких заходів, спрямованих на забезпечення безпеки дорожнього руху.

Нові критерії державотворення, пріоритет прав людини в суспільному житті, розвиток демократичних засад вимагають подальшого підвищення правосвідомості громадян, виховання почуття громадського обов'язку, дисципліни й організованості. Додержання правил співжиття в правовій державі здійснюється свідомо і добровільно, оскільки право втілює в собі волю народу - його норми є загальнообов'язковими, спираються на підтримку держави і громадської думки [1, с.20].

Забезпечуючи безпеку дорожнього руху, міліція застосовує у більшості випадків засоби переконання, як первинні, провідні і найбільш ефективні в її адміністративній діяльності. Вони становлять систему заходів виховного і заохочувального характеру, спрямованих на формування в учасників дорожнього руху (тобто, практично, у всіх громадян) звички добровільно виконувати вимоги правових норм, що діють у цій сфері [2, с.77-80].

Проте, додержання встановлених правил, на жаль, ще не стало звичайним правилом поведінки для всіх членів суспільства. Деякі з них порушують встановлений право-

порядок, чинне законодавство. За цих умов держава змушена поряд із засобами переконання застосовувати і засоби примусу до осіб, що вчиняють правопорушення. Щодо правоохоронної діяльності міліції, то найчастіше для виконання покладених на неї завдань та функцій вона використовує примус, врегульований нормами адміністративного права, тобто адміністративний примус.

Отже, адміністративний примус є одним із основних методів не тільки адміністративної діяльності міліції, але й важливим засобом здійснення нею правоохоронної функції в цілому.

Серед заходів адміністративного примусу, в тому числі й тих, що застосовуються міліцією, найбільш численними є заходи припинення. Головне призначення цих заходів полягає в тому, щоб вчасно відреагувати на ті чи інші антигромадські діяння, припинити, перервати протиправну поведінку і тим самим не допустити настання її шкідливих наслідків. Отже, найперше, що характеризує заходи адміністративного припинення, це здійснення впливу на певну протиправну ситуацію [1, с.119].

Зокрема, до цих протиправних ситуацій відносяться випадки керування транспортними засобами у стані сп'яніння. Державою не забороняється споживання алкоголю, наркотиків та інших речовин для виникнення стану сп'яніння, однак держава забороняє керування транспортними засобами у будь-якому стані сп'яніння, бо він негативно впливає на водія. Для суспільства головною небезпекою такого роду проступків є дві обставини: 1) можливість внаслідок сп'яніння створення аварійної обстановки; 2) невизначеність оцінки обставин та прийняття рішення щодо впливу на органи керування транспортним засобом з метою уникнення аварійної ситуації, створеної самим водієм чи іншими учасниками руху [3, с.8].

Причини вживання цих речовин мають неоднорідний характер і пов'язані як із соціальним статусом особи, так із задоволенням потреб у підтримку традицій, але неминуче виникає як мінімум два конфлікти: внутрішній та зовнішній. Перший з них – це зіткнення потреб у вживанні алкогольних напоїв (наркотиків) та у пересуванні, пов'язаному з керуванням транспортним засобом. Другий – це спірні питання, що виникають у ході здійснення працівниками Державтоінспекції правозастосовних функцій, коли керована сторона адміністративно-правових відносин з якої-небудь причини вважає застосовані до неї дії правоохоронців, незаконними. Як не пригадати слова видатного мислителя двадцятого сторіччя Пігіріма Сорокіна: "Варто тільки вступити в спілкування двом чи більшому числу осіб, з яких кожний розуміє по своєму розряду належного, а відповідно і рекомендованого і забороненого поведіння, і конфлікт чи боротьба між ними будуть неминучими" [4, с.140].

У багатьох країнах, у яких споживання алкоголю загальноприйняте як частина повсякденного життя, водії транспортних засобів, що знаходяться під впливом алкоголю, несуть відповідальність приблизно за половину смертей і серйозних травм, зв'язаних із механічними транспортними засобами. З цього випливає, що для значного поліпшення дорожньої безпеки та помітного зменшення кількості убитих і покалічених на дорозі, необхідні заходи, спрямовані на те, щоб люди, що знаходяться під впливом алкоголю, ніколи не сідали за кермо.

Що стосується адміністративної відповідальності за порушення, які пов'язані з керуванням транспортними засобами у стані алкогольного сп'яніння, то ст.130 КпАП передбачає позбавлення права керування усіма видами зазначених засобів за порушення, пов'язані з керуванням транспортними засобами в стані сп'яніння, передачу керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані сп'яніння, і ухилення від проходження огляду на стан сп'яніння. Відповідно до ст.30 КпАП позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину, застосовується за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом. Для заняття деякими видами діяльності громадянин повинні одержати відповідний дозвіл, видача якого можлива за ряду умов: наявності спеціальних знань, навичок, певного стану здоров'я

тощо. До числа таких прав належить право керування транспортними засобами, річковими та маюмірними суднами, самохідними сільськогосподарськими машинами, а також право полювання. Саме цих прав громадянина може бути позбавлено в порядку адміністративного стягнення строком до трьох років [5, с.31].

Порядок застосування цього стягнення є дуже актуальним у наш час. Дорожньо-транспортні пригоди продовжуються, і особливу занепокоєність викликає проблема керування транспортними засобами особами, які перебувають у стані сп'яніння. Так, за сім місяців поточного року, в Харківській області відбулося 1370 ДТП (632 – у Харкові), результат яких – 164 загиблих і 1567 доставлених у лікарні з різними травмами. За цей же час співробітники обласної і міської ДАІ зафіксували більш 212 тисяч порушень правил дорожнього руху, 179 тисяч з яких – з вини водіїв. Майже 9400 з них керували автомобілями в стані алкогольного сп'яніння [6].

З метою припинення адміністративних проступків, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи, виконання прийнятих постанов, застосовуються заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки. Вони становлять специфічну групу заходів адміністративного припинення загального призначення. Їх особливості полягають, перш за все, в тому, що це несамостійні, допоміжні заходи впливу, застосуванням яких забезпечується створення умов для притягнення порушника до адміністративної відповідальності (в деяких випадках – і до кримінальної). Заходи забезпечення застосовуються тільки в рамках провадження, що ведеться у зв'язку з правопорушенням, тобто, лише з моменту порушення справи і до її припинення та лише до особи, яка вчинила правопорушення [1, с.160].

Одним із цих заходів, є відсторонення водіїв від керування транспортними засобами та огляд їх на стан сп'яніння. Відсторонення застосовується міліцією у випадках, коли є достатні підстави вважати, що вони перебувають у такому стані. В ст.266 КпАП встановлено лише загальне правило про відсторонення та огляд, без деталізації підстав та порядку їх здійснення.

Відсторонення водія від керування транспортним засобом полягає в примусовому припиненні руху, звільненні цього засобу від особи, яка ним керує. При цьому можуть бути застосовані також заходи фізичного впливу, якщо водій не погоджується добровільно залишити транспортний засіб.

Практика останніх років застосування працівниками Державтоінспекції адміністративного законодавства, дозволяє стверджувати про поширеність фактів порушень закону, що виявляються, як правило, у неналежному оформленні матеріалів про проведення огляду на стан сп'яніння та некваліфіковано проведеному і неякісно оформленому огляді з метою встановлення стану сп'яніння водіїв, що є причинами, внаслідок яких деякі

водії, об'єктивно винні у вчиненні правопорушення, відмовляються від пред'явлення та здачі посвідчення на право керування транспортним засобом, оскаржують дії працівників Державтоінспекції і, як наслідок, уникають заслуженої відповідальності. Адже підставою для останньої є сам факт керування транспортним засобом нетверезим водієм, який має бути зафіксований у порядку, встановленому законодавством, а саме: належним чином оформленим документом про проведення огляду на стан сп'яніння [7, с.47-48].

Так, нещодавно з'явився Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22 жовтня 2003 року № 1217 "Про виконання Закону України від 5 квітня 2001 року "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за порушення правил дорожнього руху", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24 жовтня 2003 р. за № 974/8295.

Підстави для проведення огляду з метою встановлення стану сп'яніння, порядок його проведення та одержання висновків щодо стану особи, яка підлягає перевірці, визначені в Інструкції про порядок направлення громадян для огляду на стан сп'яніння і проведення огляду з використанням технічних засобів, затвердженій спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства юстиції України від 24.02.1995 р., № 114/38/15-36-18 та зареєстрованій у Міністерстві юстиції України 07.03.1995 р., № 55/591. Підставами для притягнення особи до адміністративної відповідальності за керування транспортом у стані сп'яніння слід уважати необхідні висновки, зроблені з додержанням вимог зазначеної Інструкції.

Щодо неї, то вона передбачає, що стан сп'яніння порушника встановлюється на підставі його огляду, який проводиться працівниками міліції з використанням індикаторної трубки "Контроль тверезості" або інших спеціальних технічних засобів і (чи) працівниками медичних установ.

Огляд для визначення стану сп'яніння проводиться в двох випадках: якщо у особи, що керує транспортним засобом, є ознаки сп'яніння, і щодо учасників дорожньо-транспортної пригоди, в результаті якої постраждали люди, незалежно від наявності ознак сп'яніння. В разі відсутності зазначених підстав, наприклад, з профілактичною метою чи в рамках якогось рейду або місячника із запобігання порушенням правил дорожнього руху тощо, проведення огляду не допускається. У випадках, коли особа підлягає огляду в обов'язковому порядку як учасник дорожньо-транспортної пригоди, в якій постраждали люди, наявність ознак сп'яніння не має значення, а сам огляд проводиться також відповідно до вимог Інструкції, але виключно в медичній установі.

Огляд водія з використанням індикаторної трубки "Контроль тверезості" проводиться тільки за його згодою, в разі відсутності такої згоди цей захід здійснюється в установах охорони здоров'я. Інструкція закріплює та-

кож положення про те, що огляд проводиться в присутності двох свідків. Такий самий порядок (п.2.7) передбачається й новою Інструкцією, відповідно до Наказу МВС № 1217. Разом із тим свідок, відповідно до ст.272 КпАП, – це будь-яка особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, які підлягають установленню по даній справі. Тобто, в Інструкціях невірно визначено учасників огляду – мова в ній має йти не про свідків, а про понятих як незацікавлених в справі осіб, що присутні під час здійснення огляду і своїми підписами засвідчують відповідність записів у протоколі виконаним діям. У зв'язку з цим до обох Інструкцій, як уявляється, необхідно внести зміни, передбачивши присутність під час проведення огляду саме понятих.

Результати огляду оформлюються протоколом огляду особи на стан сп'яніння, а також можуть бути зафіксовані в протоколі про адміністративне правопорушення. Протокол огляду водія з використанням індикаторної трубки "Контроль тверезості" є підставою для притягнення його до адміністративної відповідальності за керування транспортним засобом у стані сп'яніння лише в тому випадку, коли сам водій згоден з результатами огляду і не наполягає на його проведенні в медичній установі. У випадку, коли водій не погоджується з цими результатами, він в обов'язковому порядку направляється для огляду в установу охорони здоров'я.

Варто зазначити, що особа має право лише обирати порядок проходження огляду на стан сп'яніння – із використанням індикаторної трубки "Контроль тверезості" або інших спеціальних технічних засобів чи у медичній установі, ухилення ж від проходження такого огляду становить склад адміністративного проступку, передбаченого ст.130 КпАП.

Однак останнім часом, при виникненні протиріччя по даному питанню адвокати радять правопорушникам відмовитися від огляду (проведення над собою дослідів), використовуючи посилення на ч.3 ст.28 Конституції України, де зазначено: "Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом". Аргументується дана позиція тим, що медичний огляд - це ланцюг тих самих медичних дослідів [8, с.14].

Відповідно до "Короткого тлумачного словника української мови", дослід – це відтворення якогось явища в штучно створених умовах для його дослідження, вивчення; експеримент [9, с.69], тобто, щось нове, не вивчене, не досліджене. В нашому випадку, ця процедура вже досить врегульована та вивчена. Тому, про щось нове і не йде мова.

Кодекс про адміністративні правопорушення та обидві Інструкції дають чіткий термін – огляд. Він розкривається, як уважний розгляд когось, чого-небудь з усіх боків (огляд музею; мед. обслідування, обстеження з метою з'ясування стану здоров'я; огляд хворого). Тому, ніяких протиріч між положеннями закріпленими у КпАП, Законі "Про дорожній рух", Правилах дорожнього руху та Ін-

струкціях – немає. Всі вимоги по забезпеченню провадження в справах про адміністративні правопорушення повинні виконуватися.

Однак, на наш погляд, є не дуже вдалим положення ч.2 п.3.7 Інструкції від 22 жовтня 2003 року, яка дублює ст.15 Закону України “Про дорожній рух”, відповідно до якої при наявності підстав для позбавлення водія права на керування транспортним засобом або накладення стягнення у вигляді штрафу, посадові особи Державтоінспекції Міністерства внутрішніх справ України мають право не повертати посвідчення водія до прийняття рішення про позбавлення права або сплати визначеного штрафу. Питання в тому, що стягнення у вигляді штрафу, як і самі правопорушення, можуть бути неоднакові, та їх оцінка залежить від суб’єктивного погляду інспектора.

Огляд у закладах охорони здоров’я для встановлення стану сп’яніння особи проводиться будь-якої пори доби в спеціалізованих кабінетах наркологічних диспансерів лікарями-психіатрами-наркологами або у визначених органами охорони здоров’я лікувально-профілактичних установах чи пересувних спеціалізованих медичних лабораторіях лікарями-психіатрами, психіатрами-наркологами, невропатологами, спеціально підготовленими лікарями інших спеціальностей, фельдшерами фельдшерсько-акушерських пунктів, значно віддалених від лікувальних закладів, які пройшли спеціальну підготовку з використанням методик та приладів, дозволених Міністерством охорони здоров’я України, за списком, затвердженим головним лікарем центральної міської (районної) лікарні

Перелік закладів охорони здоров’я, яким надається право проведення огляду на стан сп’яніння особи, затверджується регіональним органом охорони здоров’я за погодженням із відповідним органом внутрішніх справ. Проведення огляду на стан сп’яніння в інших закладах забороняється.

Крім юридичних заходів впливу, це повинні бути й медичні заходи профілактичного впливу. Так у “Положенні про алкоголь та дорожню безпеку”, яке було прийнято 44-ою Всесвітньою медичною асамблеєю у вересні 1992 року, вказано, що успішні програми повинні включати:

- інформування населення щодо серйозності проблеми і причин, у силу яких алкоголь становить небезпеку для водіїв, з метою зміни відносини населення до проблеми вживання алкоголю і керування;

- підкріплення такого відношення відповідними зусиллями поліції і правових норм;

- виявлення злісних п’яниць, для яких можуть знадобитися додаткові заходи.

Головною медичною установкою повинно бути те, що взагалі вживання алкоголю завжди має бути помірним, а спеціальною – те, що не можна сідати за кермо тому, хто вжив алкоголь. Слід одночасно мати на увазі й інші питання, які пов’язані з вживанням алкоголю.

Таким чином, підсумовуючи сказане, можна зробити висновок про те, що питання застосування заходів, спрямованих на забезпечення безпеки дорожнього руху, потребує подальшого вдосконалення як в теоретичному, так і в практичному відношенні з боку органів та установ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія. –Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2002. –336 с.

2. Салманова О.Ю. Переконання як засіб забезпечення міліцією безпеки дорожнього руху // Право і безпека. – 2002. –№ 3. –С.77-80.

3. Доненко В.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов’язані з керуванням транспортними засобами особами, які перебувають у стані сп’яніння: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 /НАВСУ. – Київ, 2001. –20 с.

4. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество /Общ. ред. А.Ю. Соколова. –М.: Политиздат, 1992. – 543 с.

5. Адміністративна відповідальність в Україні: Навч. посібник /За заг. ред. А.Т. Комзюка. –Х., 2001. –112 с.

6. Люди гинуть на дорогах // Вечерний Харьков. –№ 83. –5.08.2003.

7. Максимов В. Деятельности ГАИ - правовую базу // Соц. законность. -1990 -№ 8. -С.47-48.

8. Володарский В. Как водителю защитить себя от обвинений в нарушении правил дорожного движения: Советы адвоката. –Київ, 2002. –75 с.

9. Краткий толковый словарь украинского языка: Более 6750 слов /Под ред. Д.Г. Гринчишина. –К.: Рад. шк., 1988. –320 с.

Надійшла до редколегії 22.10.2003

ДЖАГУПОВ Г.В. АДМИНИСТРАТИВНА ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЛИЦ, КОТОРЫЕ РУКОВОДЯТ ТРАНСПОРТНЫМИ СРЕДСТВАМИ В СОСТОЯНИИ ОПЬЯНЕНИЯ: ОСНОВАНИЯ И ПОРЯДОК РЕАЛИЗАЦИИ

Рассмотрена сущность и порядок применения некоторых мероприятий, направленных на обеспечение безопасности дорожного движения.

***

DZHAGUPOV G.V. THE ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY OF PERSONS WHICH SUPERVISE OVER VEHICLES IN THE CONDITION OF INTOXICATION: THE BASES AND THE ORDER OF REALIZATION

The essence and the order of application of some actions directed on a safety of traffic is considered.